

УДК 332.2:378:005.853

А. М. Третяк,

д. е. н., професор, член-кореспондент НААН України,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1154-4797>**В. М. Третяк,**

д. е. н., професор, Сумський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6779-1941>**Т. М. Прядка,**

д. е. н., професор кафедри геодезії та землеустрою, Сумський національний аграрний університет, провідний науковий співробітник відділу інституціонального забезпечення природокористування, Інститут агроєкології і природокористування НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6179-0128>**Н. О. Капінос,**

к. е. н., доцент, Сумський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9354-5311>**Н. А. Третяк,**

к. е. н., старший дослідник,

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7602-8606>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.2.38

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ ЦІННОСТІ ВЧЕНИХ ТА ЗЕМЛЕВПОРЯДНОЇ НАУКИ

A. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher, Bila Tserkva National Agrarian University

V. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Sumy National Agrarian University

T. Priadka,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Geodesy and Land Management,

Sumy National Agrarian University, Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS

N. Kapinos,

PhD in Economics, Associate Professor, Sumy National Agrarian University

N. Tretiak,

PhD in Economics, Senior Researcher,

Institute for Demography and Life Quality Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine

ACADEMIC INTEGRITY AS A CRITERION FOR UKRAINIAN SOCIETY'S ASSESSMENT OF THE VALUE OF SCIENTISTS AND LAND PLANNING SCIENCE

У статті обґрунтовано, що академічна доброчесність є важливим критерієм оцінки цінності вчених, науки в цілому, та землевпорядної зокрема, для активної частини українського суспільства. Так, на питання "На чиї ж рекомендації, на думку українського суспільства, має спиратися влада при розробці програм та землевпорядних заходів щодо організації використання і охорони земель?", одержано відповідь, що передусім на рекомендації українських учених — 31,6%, в тому числі: учених освітньої сфери — 16,2% та учених наукових установ — 15,4%. На другому місці серед експертів-радників респонденти бачать представників громадських професійних організацій України — 16,4%. Представники бізнесу та керівників підприємств на третьому місці -15,9%, на четвертому — іноземні експерти -12,5%, на п'ятому місці — депутати територіальних громад — 8,0%. Отже, на позицію активної частини суспільства із зазначеного питання суттєво впливає чинник довіри до науковців і науки.

The article examines the ranking of types of violations of the norms of professional conduct of scientists in Ukraine and in the field of land use and protection using the Google.com search engine, which showed that as of 03.01. 2026, there were requests for violations of the norms of professional conduct of scientists for the type "Falsification of scientific research results" — 79.6 thousand (34.0%), in second place among requests in Ukraine for the type "Plagiarism of scientific research results" — 77.9 thousand (33.2%). In third place among requests in Ukraine were violations of the type "Duplication of scientific research publications" — 40.3 thousand (17.2%). In fourth place among requests in Ukraine were violations of the type "Exaggeration of the significance of one's own scientific research results" — 25.0 thousand (10.7%). In fifth place among requests in Ukraine were violations of the type "Fabrication of scientific research results" — 9.6 thousand (4.1%). The situation with violations of the norms of professional conduct of scientists in the field of land use and protection was found to be quite alarming, where all violations account for 31.1% of the total. Thus, in the first place in the field of land use and protection are requests for violations of the norms of professional conduct of scientists of the type "Duplication of scientific research publications", which account for 23.7 thousand (32.5%). However, in the second place in the field of land use and protection were requests for violations of the type "Falsification of scientific research results", which account for 22.5 thousand (30.8%). In the third place of requests were violations of the type "Exaggeration of the significance of one's own scientific research results" — 14.3 thousand (19.6%). In the fourth place of requests in the field of land use and protection were violations of the type "Plagiarism of scientific research results" — 9.1 thousand (12.5%). In fifth place among requests in the field of land use and protection were violations of the type "Fabrication of scientific research results" — 1.8 thousand (2.5%). It was noted that in the field of land use and protection, the same trends are observed regarding violations of the norms of professional conduct of scientists as in Ukraine as a whole. And the high proportion (31.1%) of violations of the norms of professional conduct of scientists in the field of land use and protection is explained by too low funding in this field (according to expert data, funding for land use planning science in 2024 was more than 10 times less than in Ukraine as a whole, (in Ukraine in 2024, R&D funding was 0.37% of GDP, low level of information support for the industry and management, predominance of research in the educational environment). The TOP-5 types of academic dishonesty in Ukrainian science are identified, which include: falsification, plagiarism, duplication of scientific research publications, exaggeration of the significance of one's own scientific research results and fabrication of scientific research results. It is substantiated that academic integrity is an important criterion for assessing the value of scientists, science in general, and land management in particular, for the active part of Ukrainian society. Thus, to the question "On whose recommendations, in the opinion of Ukrainian society, should the government rely when developing programs and land management measures for the organization of land use and protection?", the answer was received that primarily on the recommendations of Ukrainian scientists — 31.6%, including: scientists from the educational sphere — 16.2% and scientists from scientific institutions — 15.4%. In second place among expert advisors, respondents see representatives of public professional organizations of Ukraine — 16.4%. Business representatives and heads of enterprises in third place — 15.9%, in fourth — foreign experts — 12.5%, in fifth place — deputies of territorial communities — 8.0%. Thus, the position of the active part of society on this issue is significantly influenced by the factor of trust in scientists and science.

Ключові слова: академічна доброчесність, види порушень, критерії оцінки цінності вчених, використання та охорона земель, розвиток землекористування,

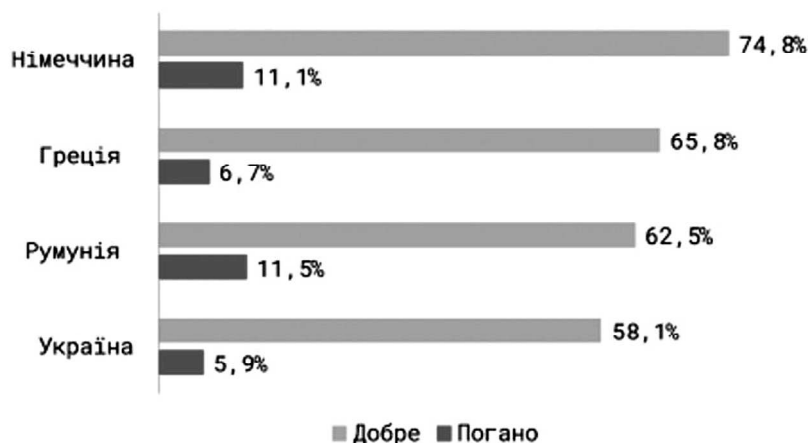
Key words: academic integrity, types of violations, criteria for assessing the value of scientists, land use and protection, land use development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Верховна Рада України 18 грудня 2025 року прийняла у другому читанні і в цілому проект Закону України "Про академічну доброчесність" [1], реєстр. № 10392. Згідно статті 1 Закону України "Про академічну доброчесність" академічна доброчесність це "сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності" [1]. Об'єктивність і сумлінність вчених при проведенні досліджень та описі їх результатів (scientific integrity) — це моральний імператив, який забезпечує прогрес у розвитку науки і є умовою, за якої суспільство

може довіряти їй. Недарма у століття Просвітництва передбачалося, що наукова діяльність лежить на двох китах: неухильному дотриманні раціональної методології та такому ж неухильному дотриманні високих моральних принципів. "З погляду соціальної функції реальне чи бажане становище вчених у ієрархічно структурованому та секуляризованому суспільстві було порівняно з роллю нових священиків і пророків, яких вони витіснили і стали самі претендувати на справжнє та об'єктивне знання" [2, с. 20].

Вірність об'єктивній науці передбачає дотримання певних етичних норм, таких як чесність, особиста скромність, неупередженість,

Примітка: показані варіанти відповідей "Добре" і "Погано" для питання: "Буде приділятися більше уваги розвитку технологій. Скажіть, якщо це відбудеться, це було б добре, погано або не мало б значення?"

Рис. 1. Оцінка респондентами твердження про надання більшої уваги розвитку технологій, порівняння даних з окремими країнами за результатами 2017–2020 рр.

Джерело: [7].

незацікавленість. Особлива значимість такої якості, як об'єктивність, пов'язана з тим, що вона легітимізує вченого як в епістемологічному, так і соціально-політичному відношенні. Але якщо протягом XIX ст. цей парний ефект лише посилювався, то XX в. незацікавленість та неупередженість людей науки стали викликати сумніви [3]. Метаморфози, що відбулися в науковому житті в XX ст. змінили уявлення суспільства про ідеал вченого, відсунувши моральні якості на задній план. Проте повідомлення достовірної інформації залишається найважливішою вимогою, яка пред'являється до людини науки.

"Як люди не помічають повітря, яким дихають, так і вчені не помічають той клімат довіри, який необхідний для отримання нового знання" [4, с. 693]. Наука тією чи іншою мірою має кумулятивний характер. Це означає, що нове знання надбудовується над старим. І якщо один дослідник не зможе довіряти положенням іншого, все наукове підприємство опиниться під загрозою. "Наука — це набір правил, які утримують вчених від того, щоб брехати один одному" [5, с. 2]. Ще більшою мірою це стосується сучасного етапу, коли дослідники вже не можуть бути незалежними і самодостатніми навіть у своїй вузькій галузі і все більшої ваги набувають великих міждисциплінарних і навіть міжнародних проектів.

Сьогодні вивчення проблем, пов'язаних із сумнівною у дослідженнях, набуло такої значущості, що виділилося в окремий напрямок зі своєю тематикою, фахівцями, журналами та конференціями. Крім того, звернення до "тіньової сторони" наукової діяльності допомагає

зрозуміти функціонування землевпорядної та інших наук як таких, оскільки аналіз патологічних станів, як відомо, є традиційним та ефективним способом вивчення феномену.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є обґрунтування академічної доброчесності як критерію оцінки українським суспільством цінності вчених та землевпорядної науки у галузі використання і охорони землі, як унікального природного активу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Незважаючи на всі перипетії люди, як і раніше, шанобливо ставляться до науки та вчених. Соціологічне опитування населення різних країн, яке проводилося в 2006 р., показало, що з твердженням: "Наука і технологія роблять наше життя здоровішим, легшим і комфортнішим" погодилися: у США — 91% респондентів, у Китаї та Південній Кореї — стільки ж, у Західній Європі та Японії — трохи менше" [6]. Щодо розвитку технологій, то українці ставляться до цього трохи менш позитивно. На рис. 1 приведено оцінку соціологічного опитування за результатами 2017–2020 рр. в Україні щодо думки респондентами твердження про надання більшої уваги розвитку технологій, порівняння даних з окремими країнами [7]. Отже, в Україні позитивно відповіла найменша частка респондентів (58,1%), які мають таке ставлення до вказаної гіпотетичної зміни, ніж румуни, греки та німці.

Дослідження показують, що респонденти здебільшого згодні з тим, що вчені заслуговують на більшу довіру, ніж інші публічні постаті, і що інвестиції в науку — це ключ до майбутнього процвітання та економічного зростання. Відповідно завдання науки — не розчарувати суспільство.

Очевидно, що соціальна відповідальність науки та тверда віра у неї суспільства взаємопов'язані. У "Рекомендаціях ЮНЕСКО щодо статусу науково-дослідних працівників", прийнятих у 1974 р., сумлінність дослідників сприймається як контракт між вченими та суспільством. Вчені отримують особливий статус, що забезпечує їм відносну незалежність у поєднанні з державним фінансуванням їх робіт, але в обмін вони повинні дотримуватись високих інтелектуальних та моральних норм [8]. Таким чином, чесність і об'єктивність виступають як фундаментальна вимога, що висувається до всіх форм виробництва знання, особливо тим, де дійові особи повинні координувати свої зусилля задля досягнення спільних цілей. Якщо погодитися з тим, що прогрес науки залежить від достовірності результатів, що повідомляються, так само як і ставлення суспільства до неї, тоді "хибне твердження, зроблене свідомо, — найсерйозніший злочин, який може вчинити дослідник" [9, с. 438]

Чесність і сумлінність вчених при плануванні, проведенні та описі результатів своїх досліджень (research integrity) — це головний етичний принцип, який не тільки уможливорює поступальний розвиток науки, а й служить умовою, за якої суспільство може довіряти їй. Наука має когнітивний авторитет, що означає легітимізацію права давати визначення, описувати і пояснювати обмежені сфери реальності [10]. І ніщо так не підриває цей авторитет, як випадки, що набувають широкої популярності наукового шахрайства.

Регулярні свідчення неналежної професійної поведінки вчених призвели до того, що в наукових працях і пресі ЗМІ в останні роки заговорили про те, що саме наукова діяльність перебуває в глибокій кризі [11]. Більшість фахівців вважають подібний висновок надмірним, але те, що наукова діяльність зіштовхнулося із серйозними викликами, безперечно. Для того, щоб впоратися з цими викликами, вживаються різноманітні заходи.

Згідно положень Закону України "Про академічну доброчесність" до основних видів порушень академічної доброчесності відносяться: "1) відчуження авторства; 2) академічний плагіат; 3) приписування авторства; 4) самопла-

гіат; 5) фабрикація; 6) фальсифікація; 7) недоброчесне оцінювання результатів навчання; 8) несамостійне виконання завдання; 9) недозволена допомога; 10) академічний саботаж; 11) схилення до порушення академічної доброчесності; 12) інституційні порушення академічної доброчесності" [1]. Таким чином, у законі [1] до основних видів неналежної дослідницької поведінки (research misconduct), як і в зарубіжних стандартах, віднесено такі як фабрикація (підробка), фальсифікація або плагіат, допущені під час планування, проведення та рецензування дослідження, або у викладі його результатів.

Одночасно, законом України "Про академічну доброчесність" визначено, що фабрикація це "вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності" [1]. Отже, фабрикація означає підробку даних або результатів дослідження, яке насправді не проводилося, з їх подальшою публікацією. Також, законом України "Про академічну доброчесність" визначено, що фальсифікація це "свідома зміна чи модифікація наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності" [1]. Отже, фальсифікація означає маніпулювання дослідницькими матеріалами, і навіть зміна чи включення даних чи результатів, які призвели до їх спотворення.

Зазначимо, що законом України "Про академічну доброчесність" також визначено, що академічний плагіат це "оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншою особою (іншими особами) як результатів власної академічної діяльності, та/або відтворення (частково або повністю) оприлюднених (опублікованих) раніше творів (навчальних робіт) інших авторів без посилання на відповідний твір (навчальну роботу) та/або його (її) автора (за наявності інформації про автора/авторів). Академічним плагіатом також є оприлюднення як результатів власної академічної діяльності текстів та/або результатів, сформованих (згенерованих) комп'ютерною програмою в автоматичному режимі, якщо цей факт не зазначено в академічному творі чи супровідних матеріалах до нього" [1].

З юридичної точки зору говорити про неналежну дослідницьку поведінку можна тільки в тих випадках, коли: 1) мають місце значні відступи від прийнятих законом стандартів наукової діяльності; 2) ці відступи відбуваються цілком усвідомлено та навмисно; 3) звинувачен-

Таблиця 1. Характеристика рейтингу видів порушень норм професійної поведінки вчених в Україні та у галузі використання і охорони земель з використанням пошукової системи Google.com

Види порушень доброчесності	Станом на 03.01.2026 р.	Питома вага порушення	Рейтинг місця
Фабрикація результатів наукових досліджень	9 640	4,1	5
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	1 850	2,5	5
Фальсифікація результатів наукових досліджень	79 600	34,0	1
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	22 500	30,8	2
Плагіат результатів наукових досліджень	77 900	33,2	2
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	9 149	12,5	4
Свідоме спотворення складу співавторів наукових досліджень	1 180	0,5	6
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	1 100	1,5	6
Дублювання публікацій наукових досліджень	40 300	17,2	3
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	23 700	32,5	1
Перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень	25 000	10,7	4
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	14 300	19,6	3
Кількість відкликаних статей із наукових журналів	698	0,3	7
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	380	0,5	7
Дописування у співавтори тих, хто не брав участі у дослідженнях	86	0,0	8
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	27	0,0	8
Разом	234 404	100,0	-
в т.ч. в галузі використання і охорони земель	73 008	100,0	-

Примітка: Google — пошукова система у Всесвітній мережі Інтернет.

ня доводиться незаперечними підтвердженнями. Експерти Європейської комісії під порушенням норм професійної поведінки також розуміють фабрикацію, фальсифікацію та плагіат, що здійснюються вченим у ході своєї науково-дослідної діяльності, та дають схожі визначення цих понять [12]. Проте прийняті у різних країнах дефініції наукової несумлінності дещо відрізняються одна від одної. Але всі вони погоджуються з тим, що фабрикація, фальсифікація та плагіат — це найбільш серйозні відступи від прийнятих стандартів. Поряд із такими грубими порушеннями, які скоріше можуть бути віднесені до категорії наукового шахрайства (scientific fraud), пізніше стали виділяти ще й так звані "спірні дослідницькі практики" (questionable research practices). Під ними маються на увазі відхилення від норм, прийнятих у науковому співтоваристві, які не мають такого злоякісного характеру [13]. Їх список практично неосяжний. До них відносять: свідоме спотворення складу співавторів; дублювання публікацій; наявність прихованих фінансових інтересів; перебільшення значущості своїх результатів та багато інших. Зокрема, А.М. Баутер і інші приводить перелік із 60 різновидів подібних порушень [14].

Виникає питання: наскільки часті випадки дослідницької несумлінності? Популярним є погляд, згідно з яким подібні інциденти — скоріше рідкісний виняток, за принципом "у сім'ї

не без виродків" або "завжди знайдеться червиве яблуко". Але популярніший погляд, згідно з яким несумлінність серед академічних учених згодом лише зростає [15] і відомі випадки — це лише "верхівка айсберга" [16].

Існує цілий спектр дрібних та грубих порушень норм професійної поведінки вчених. На одному кінці цього спектру розташовані такі явні порушення, як фабрикація, фальсифікація та плагіат, які зазвичай відбуваються свідомо. У більшості кодексів поведінки вченого їх відрізняють від більш "дрібних провин", які зазвичай називають "спірними дослідницькими практиками", або "недбалою наукою". Здебільшого "спірні дослідницькі практики" (СДП) — це порушення методологічних принципів, які загрожують релевантності, валідності, надійності чи ефективності дослідження та можуть відбуватися як навмисно, так і ненавмисно. Але й ті й інші загрожують валідності наукового знання та можуть завдавати шкоди довірі між науковцями, а у разі потрапляння до засобів масової інформації (ЗМІ) — ще й підривати віру суспільства до науки. Шкода, пов'язана з тими чи іншими формами наукової несумлінності, залежить від їх частоти та обсягу шкоди, що завдається. Ця шкода складається з негативних наслідків для валідності знання ("удар по істині") або взаємної довіри вчених ("удар по довірі"). Оскільки "спірні дослідницькі практики" (СДП) зустрічаються набага-

то частіше, ніж фабрикація, фальсифікація та плагіат, на агрегованому рівні "спірні дослідницькі практики" (СДП) приносять набагато більше шкоди, ніж фабрикація, фальсифікація та плагіат. За даними досліджень метааналізу Д. Фанеллі у 21 опитуванні, 2% респондентів зізналися, що хоча б один раз за останні три роки фабрикували або фальсифікували дані; тоді як у використанні "спірної дослідницької практики" (СДП) зізналися 34% респондентів [16. с. 3].

Для виявлення тенденцій порушень норм професійної поведінки вчених в Україні, приведемо результати проведеного опитування серед наукової молоді НАН України, яке показало, що на запитання: "Чи були у вашій установі випадки порушення академічної доброчесності?". 19 відсотків відповіли "так"; 33,4 — "ні", інші не знали, що відповісти. На запитання "Чи дописували у співавтори тих, хто не брав участі у дослідженнях?" 25,6 зізналися, що "так", і лише 7 відсотків відповіли "в жодному разі" [17]. Одночасно, за дослідженнями О.С. Поповича, С.О. Жабіна та В.І. Кліменкової "не у всіх інститутах Академії приділяється належна увага боротьбі з негативними явищами і утвердженню наукової етики. 19 % опитаних (представників як природничих і технічних, так і соціогуманітарних наук) засвідчили, що в їхніх інститутах трапляються випадки академічної недоброчесності, 26 % — що їм доводилось дописувати у співавтори своїх робіт тих, хто не брав участі в дослідженнях, 4 % — що часто зустрічались з випадками корупції, ще 8,2 % — що це траплялось зрідка [18].

Для аналізу видів порушень норм професійної поведінки вчених в Україні та їх рейтингу, нами проведено дослідження академічної доброчесності в цілому по Україні та у галузі використання і охорони земель з використанням пошукової системи Google.com (табл. 1).

Як видно з табл. 1, лідером за запитом у Всесвітній мережі Інтернет Google станом на 03.01. 2026 р. щодо порушення норм професійної поведінки вчених були запити по виду "Фальсифікація результатів наукових досліджень" — 79,6 тис. (34,0%), на другому місці запитів в Україні по виду "Плагіат результатів наукових досліджень" — 77,9 тис. (33,2%). На третьому місці запитів в Україні були порушення виду "Дублювання публікацій наукових досліджень" — 40,3 тис. (17,2%). На четвертому місці запитів в Україні були порушення виду "Перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень" — 25,0 тис. (10,7%). На п'ятому місці запитів в Україні були порушен-

ня виду "Фабрикація результатів наукових досліджень" — 9,6 тис. (4,1%).

Досить тривожною є ситуація із порушеннями норм професійної поведінки вчених в галузі використання і охорони земель, де всі порушення складають 31,1% від загальної кількості (табл. 1). Так, на першому місці в галузі використання і охорони земель перебувають запити щодо порушення норм професійної поведінки вчених виду "Дублювання публікацій наукових досліджень", які складають — 23,7 тис. (32,5%). Правда на друге місце в галузі використання і охорони земель перемістилися запити щодо порушення виду "Фальсифікація результатів наукових досліджень", які складають 22,5 тис. (30,8%). На третьому місці запитів були порушення виду "Перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень" — 14,3 тис. (19,6%). На четвертому місці запитів в галузі використання і охорони земель були порушення виду "Плагіат результатів наукових досліджень" — 9,1 тис. (12,5%). На п'ятому місці запитів в галузі використання і охорони земель були порушення виду "Фабрикація результатів наукових досліджень" — 1,8 тис. (2,5%).

Таким чином, можна констатувати, що в галузі використання і охорони земель відслідковується такі ж тенденції щодо порушень норм професійної поведінки вчених, як і в цілому по Україні. А висока питома вага (31,1%) порушень норм професійної поведінки вчених в галузі використання і охорони земель, пояснюється надто низьким фінансуванням в цій галузі (за експертними даними фінансування землевпорядної науки в 2024 р. було у більш як 10 разів меншим ніж в цілому по Україні, (по Україні у 2024 р. фінансування НДДКР складало 0,37% від ВВП [19], низьким рівнем інформаційного забезпечення галузі і управління [20], переважанням досліджень у сфері освітнянського середовища). Нами виділено ТОП-5 видів академічної не доброчесності в українській науці, до яких відносяться: фальсифікація, плагіат, дублювання публікацій наукових досліджень, перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень та фабрикація результатів наукових досліджень.

Також, треба відмітити, що попри значну поширеність порушень норм професійної поведінки вчених, досі немає вичерпного списку "спірних дослідницьких практик" (СДП), як і класифікації великих і дрібних порушень, хоча на сьогодні вже законодавчо визначені принципи академічної доброчесності. Так, законом України "Про академічну доброчесність" визначено такі принципи: "1) пріоритет забезпе-

Таблиця 2. Розподіл відповідей на запитання "На Вашу думку, на чії рекомендації насамперед повинна спиратися влада при розробці програм та землевпорядних заходів щодо організації використання і охорони земель?" з використанням пошукової системи Google.com

№ п/п	На рекомендації...	Кількість відповідей станом на 02.01.2026 р.	%
1	Вітчизняних учених наукових установ	90	15,4
2	Учених освітньої сфери	95	16,2
2	Представників бізнесу та керівників підприємств	93	15,9
3	Іноземних експертів	73	12,5
4	Депутати територіальних громад	47	8,0
5	Громадських професійних організацій України	96	16,4
6	Важко сказати	91	15,6
	Разом	585	100,0

чення дотримання академічної доброчесності здобувачів освіти методами навчання, виховання, стимулювання і заохочення; 2) публічність інформації про правила академічної доброчесності, види порушень академічної доброчесності та відповідальності за них; 3) нетерпимість (нульова толерантність) до будь-яких проявів порушень академічної доброчесності. 4) повага до результатів академічної діяльності (авторства) іншої людини та непорушність права інтелектуальної власності; 5) уникнення конфлікту інтересів" [1] (косим і жирним шрифтом нами виділено принципи які потребують більш детальних досліджень).

Також, законом України "Про академічну доброчесність" визначено, що базовими цінностями академічної доброчесності є: чесність, довіра, справедливість, відповідальність [1]. Дослідницька несумлінність соціально неприйнятна, тому розмови про її широку поширеність кидають серйозний виклик науці. Відповідно, для пошуку ефективних шляхів розвитку української науки важливо мати об'єктивну інформацію щодо її сприйняття в суспільній свідомості та діяльності науковців. У країнах Євросоюзу в рамках спеціального проекту Євробарометр здійснюється постійний моніторинг громадської думки стосовно ставлення суспільства до науки, наукової і науково-технічної діяльності.

На наш погляд, найкращим критерієм оцінки ставлення суспільства до науки, наукової і науково-технічної діяльності є питома вага витрат суспільства на наукові дослідження і розробки у ВВП. Питома вага витрат на наукові дослідження і розробки (НДДКР) у ВВП у країнах Європи сильно варіюється, зокрема, у Німеччині показник більше 3% у 2022 р., у Франції більше 2% а у Польщі близько 1,5% у

2021 р. тоді як в Україні — 0,33% у 2022 р. та 0,32% у 2023 р. [21, 22] Отже, Україна порівняно з іншими країнами не є конкурентоспроможною щодо розвитку науки, наукової і науково-технічної діяльності, хоча має наявний науковий потенціал, який потребує фінансової підтримки, створення НДДКР, формування цінності науковця в суспільстві. Це підтверджується статистичними показниками залученості працівників до наукових досліджень і розробок протягом 2010—2023 рр. Разом з тим, необхідно констатувати, що кількість залучених працівників до наукових досліджень і розробок зменшилася у 2023 р. в порівнянні із 2010 р. у 3,1 рази [22].

За дослідженнями Л. В. Юрчишеної "втрата цінності науковця, відтік "кадрового ядра" за кордон, скорочення витрат на НДДКР, зменшення залученості й зацікавленості організацій, що реалізують НДДКР" [22] пояснюється зменшенням рівня фінансування НДДКР, яке з 2010 р. зменшилося у 2,4 рази, що також впливає на академічну доброчесність.

В цьому зв'язку постає питання "На чії ж рекомендації, на думку українського суспільства, має спиратися влада при розробці програм та землевпорядних заходів щодо організації використання і охорони земель?". В табл. 2 приведено розподіл відповідей на вказане запитання з використанням пошукової системи Google.com.

Як показує аналіз даних табл. 2, передусім на рекомендації українських учених — 31,6%, в тому числі: учених освітньої сфери — 16,2% та учених наукових установ — 15,4%. На другому місці серед експертів-радників респонденти бачать представників громадських професійних організацій України — 16,4%. Представники бізнесу та керівників підприємств на третьому місці -15,9%, на четвертому — іноземні

експерти -12,5%, на п'ятому місці — депутати територіальних громад — 8,0%. Отже, на позицію активної частини суспільства із зазначеного питання суттєво впливає чинник довіри до науковців і науки.

Отже, аналіз думки активної частини суспільства дозволяє стверджувати, що, незважаючи на виявлення в українському суспільстві низки негативних явищ (падіння престижу професії вченого, наявність невеликої частки громадян, що цікавляться новими науковими відкриттями і технологічними досягненнями у галузі використання і охорони земель), більшість визнає роль науки як найважливішого фактора розвитку галузі землекористування та землевпорядкування [23]. Більше того, на противагу відсутності реального запиту з боку українського уряду (дуже низька питома вага фінансування науки у ВВП), в Україні існує суспільний запит на розвиток як вітчизняної науки в цілому, так і землевпорядної зокрема.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Дослідження рейтингу видів порушень норм професійної поведінки вчених в Україні та у галузі використання і охорони земель з використанням пошукової системи Google.com показало, що станом на 03.01. 2026 р. щодо порушення норм професійної поведінки вчених були запити по виду "Фальсифікація результатів наукових досліджень" — 79,6 тис. (34,0%), на другому місці запитів в Україні по виду "Плагіат результатів наукових досліджень" — 77,9 тис. (33,2%). На третьому місці запитів в Україні були порушення виду "Дублювання публікацій наукових досліджень" — 40,3 тис. (17,2%). На четвертому місці запитів в Україні були порушення виду "Перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень" — 25,0 тис. (10,7%). На п'ятому місці запитів в Україні були порушення виду "Фабрикація результатів наукових досліджень" — 9,6 тис. (4,1%).

Обґрунтовано, що тривожною є ситуація із порушеннями норм професійної поведінки вчених в галузі використання і охорони земель, де запити про порушення складають 31,1% від загальної кількості. Так, на першому місці в галузі використання і охорони земель перебувають запити щодо порушення норм професійної поведінки вчених виду "Дублювання публікацій наукових досліджень", які складають — 23,7 тис. (32,5%). Правда на друге місце в галузі використання і охорони земель перемістилися запити

щодо порушення виду "Фальсифікація результатів наукових досліджень", які складають 22,5 тис. (30,8%). На третьому місці запитів були порушення виду "Перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень" — 14,3 тис. (19,6%). На четвертому місці запитів в галузі використання і охорони земель були порушення виду "Плагіат результатів наукових досліджень" — 9,1 тис. (12,5%). На п'ятому місці запитів в галузі використання і охорони земель були порушення виду "Фабрикація результатів наукових досліджень" — 1,8 тис. (2,5%).

Можна констатувати, що в галузі використання і охорони земель відслідковується такі ж тенденції щодо порушень норм професійної поведінки вчених, як і в цілому по Україні. А висока питома вага (31,1%) порушень норм професійної поведінки вчених в галузі використання і охорони земель, пояснюється надто низьким фінансуванням в цій галузі (за експертними даними фінансування землевпорядної науки в 2024 р. було у більш як 10 разів меншим ніж в цілому по Україні, (по Україні у 2024 р. фінансування НДДКР складало 0,37% від ВВП, низьким рівнем інформаційного забезпечення галузі і управління, переважанням досліджень у сфері освітнянського середовища). Виділено ТОП-5 видів академічної не доброчесності в українській науці, до яких відносяться: фальсифікація, плагіат, дублювання публікацій наукових досліджень, перебільшення значущості своїх результатів наукових досліджень та фабрикація результатів наукових досліджень.

Обґрунтовано, що академічна доброчесність є важливим критерієм оцінки цінності вчених, науки в цілому, та землевпорядної зокрема, для активної частини українського суспільства. Так, на питання "На чиї ж рекомендації, на думку українського суспільства, має спиратися влада при розробці програм та землевпорядних заходів щодо організації використання і охорони земель?", одержано відповідь, що передусім на рекомендації українських учених — 31,6%, в тому числі: учених освітньої сфери — 16,2% та учених наукових установ — 15,4%. На другому місці серед експертів-радників респонденти бачать представників громадських професійних організацій України — 16,4%. Представники бізнесу та керівників підприємств на третьому місці -15,9%, на четвертому — іноземні експерти -12,5%, на п'ятому місці — депутати територіальних громад — 8,0%. Отже, на позицію активної частини суспільства із зазначеного питання суттєво впливає чинник довіри до науковців і науки.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягає у розробці переліку порушень академічної доброчесності та критеріїв їх оцінки.

Література:

1. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 10392. Офіційний веб-портал парламенту України.

2. Veit-Brause I. The making of modern scientific personae: the scientist as moral person? Emil Du Bois-Reymond and his friends. History of the human sciences. 2002. Vol. 15, No 4. P. 19—49.

3. Carson C. Objectivity and scientist: Heisenberg rethinks. Science in Context. 2003. Vol. 16, No 1/2. P. 243—269.

4. Hardwig J. The role of trust in knowledge. Journal of Philosophy. 2001. Vol. 98, No 12. P. 693—708.

5. Kohn A. False prophets: fraud and error in science and medicine. Oxford; New York: Blackwell, 1986. 226 p.

6. Vagird D., Bird S. The intertwined nature of social responsibility and hope in science. Research integrity and peer review: proceedings of the 4th World Conference on Research Integrity, Rio de Janeiro, 31.05.2015-03.06.2015. Research Integrity and Peer Review, 2016. P. 23.

7. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Український центр європейської політики. Київ, 2020. 216 с. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS-UA-2020_report_WEB.pdf.

8. Bourcier D., Borde J., Leduc M. Can education and training develop research integrity? The spirit of the UNESCO-1974 recommendation and its updating: Proceedings of the 4th World Conference on Research Integrity. Research Integrity and Peer Review. Rio de Janeiro, 31.05.2015-03.06.2015.-2016.-P.-9.

9. U.S. House of Representatives. Maintaining the integrity of scientific research: Hearing before the Subcommittee on Investigations and Oversight of the Committee on Science, Space, and Technology, 101st Congress, 1st Session, 28 June 1989. Washington, DC: Government Printing Office, 1990. 1455 p.

10. Gieryn Th. F., Figert A. E. Scientists protect their cognitive authority: The status degradation ceremony of Sir Cyril Burt. The knowledge society. Sociology of the sciences / ed. by G. Bohme, N. Stehr. Dordrecht: Springer, 1986. P. 67—86.

11. Alberts B., Kirschner M., Tilghman S., Varmus H. Rescuing US biomedical research from

its systemic flaws. Proceedings of the National Academy of Sciences. 2014. Vol. 111. P. 5773—5777.

12. Integrity in research — a Rationale for community action. EU. URL: http://ec.europa.eu/research/swafs/pdf/pub_governance/ec-expert-groupreport_en.pdf.

13. Wester K., Willse J. T., Davis M. S. Responsible conduct of research measure: Initial development and pilot study. Accountability in Research. 2008. Vol. 15, No 2. P. 87—104.

14. Bouter L. M., Tijdink J., Axelsen N., Martinson B., ter Riet G. Ranking major and minor research misbehaviors: results from a survey among participants of four World conferences on research integrity. Research Integrity and Peer Review. 2016. P. 1—17.

15. Fang F. C., Steen R. G., Casadevall A. Misconduct accounts for the majority of retracted scientific publications. Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA. 2012. Vol. 109. P. 17028—17033.

16. Fanelli D. How many scientists fabricate and falsify research? A systematic review and meta analysis of survey data. PLoS ONE. 2009. Vol. 4, No 5. P. 1-27.

17. Наукова етика: час запровадити "санкції"? Електронний ресурс. URL: <https://svit.kpi.ua/2024/02/05>.

18. Попович О. С., Жабін С. О., Кліменкова В. І. Етика науки як фактор її збільшення і розвитку. Наука та наукознавство. 2021. No 3 (113). С. 39—49.

19. Здійснення наукових досліджень і розробок. Держстат. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zdiysnennya-naukovykh-doslidzhen-i-rozrobok>.

20. Третяк А. М., Третяк В. М., Курильців Р. М., Прядка Т. М., Третяк Н. А. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціалізації, практики: монографія / ред. А. М. Третяка. Біла Церква, 2021. 227 с.

21. Здійснення наукових досліджень і розробок. Держстат. URL: [tps://stat.gov.ua/uk/publications/zdiysnennya-naukovykh-doslidzhen-i-rozrobok](https://stat.gov.ua/uk/publications/zdiysnennya-naukovykh-doslidzhen-i-rozrobok)

22. Юришена А. В. Витрати на дослідження і розробки та рейтинг України в глобальному індексі інновацій. Освітня аналітика України. 2024. № 3 (29). С. 16—28.

23. Третяк А. М., Третяк В. М., Лобунько А. В. Поняття та сутність організації використання земельних ресурсів як фактору впливу на сталий розвиток сільських територій. Агросвіт. № 13. 2025. С. 4—14.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2025), The Law of Ukraine "On Academic Integrity", available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43481> (Accessed 01 Jan. 2026).
2. Veit-Brause, I. (2002), "The making of modern scientific personae: the scientist as moral person? Emil Du Bois-Reymond and his friends", *History of the human sciences*, vol. 15, no. 4. pp. 19—49.
3. Carson, C. (2003), "Objectivity and scientist: Heisenberg rethinks. Science in context", *Cambri-dge etc.* vol. 16, no. 1/2. pp. 243—269.
4. Hardwig, J. (2001), "The role of trust in knowledge", *J. of philosophy*, N.Y. vol. 98, no. 12. pp. 693—708.
5. Kohn, A. (1986), "False prophets: Fraud and error in science a. medicine", Blackwell, Oxford (NY), USA.
6. Vagird, D. and Bird, S. (2016), "The intertwined nature of social responsibility and hope in science", *Proceedings of the 4th World conference on research integrity, Research integrity and peer review*, p. 23.
7. Ukrainian Center for European Policy (2020), "World Values Survey 2020 in Ukraine.", Available at: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf. (Accessed 01 Jan. 2026).
8. Bourcier D., Borde J. and Leduc M. (2016). Can education and training develop research integrity? The spirit of the UNESCO 1974 recommendation and its updating: *Proceedings of the 4th World conference on research integrity, Research integrity and peer review*, P. 9.
9. US House of representatives (1990), *Maintaining the integrity of scientific research: Hearing before the Subcomm. on investigations a. oversight of the Comm. on science, space a technology*, US House of representatives, Gov. print, Wash., USA.
10. Gieryn, Th.F. and Figert, A.E. (1986), "Scientists protect their cognitive authority: The status degradation ceremony of sir Cyril Burt", *The knowledge society. Sociology of the sciences*, Springer, Berlin, Germany, pp. 67—86.
11. Alberts, B., Kirschner, M., Tilghman, S. and Varmus, H. (2014), "Rescuing US biomedical research from its systemic flaws", *Proceedings of the National academy of sciences*. vol. 111, pp. 5773—5777.
12. European Commission (2025), "Integrity in research — a Rationale for community action", http://ec.europa.eu/research/swafs/pdf/pub_governance/ec-expert-groupreport_en.pdf (Accessed 01 Jan. 2026).
13. Wester, K., Willse, J.T. and Davis, M.S. (2008), "Responsible conduct of research measure: Initial development and pilot study", *Accountability in research*. vol. 15, no. 2, pp. 87—104.
14. Bouter, L.M., Tjeldink, J., Axelsen, N., Martinson, B. and ter Riet, G. (2016), "Ranking major and minor research misbehaviors: results from a survey among participants of four World conferences on research integrity", *Research integrity and peer review*, pp. 1—17.
15. Fang, F.C., Steen, R.G. and Casadevall, A. (2012), "Misconduct accounts for the majority of retracted scientific publications", *Proceedings of the National academy of sciences of USA*, vol. 109, pp. 17028—17033.
16. Fanelli, D. (2009), "How many scientists fabricate and falsify research? A systematic review and meta-analysis of survey data", *PloS ONE*, vol. 4, no. 5, pp. 1—27.
17. Svit (2024), "Scientific ethics: time to introduce "sanctions"?", Available at: <https://svit.kpi.ua/2024/02/05> (Accessed 01 Jan. 2026).
18. Popovych, O.S., Zhabin, S.O. and Klimenkova V.I. (2021), "Ethics of science as a factor of its preservation and development. Science and science", vol. 3 (113), pp. 39—49, Available at: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/sofs/article/view/8759/7958> (Accessed 01 Jan. 2026).
19. State Statistics Service (2025), "Implementation of scientific research and development.", Available at: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zdiysnennya-naukovykh-doslidzhen-i-rozrobok>. (Accessed: 01 Jan. 2026).
20. Tretiak, A., Tretiak, V., Kuriltsiv, R., Priadka, T. and Tretiak, N. (2021), *Upravlinnia zemel'nyy resursamy ta zemlekorystuvanniam: bazovi zasady teorii, instytutsiolizatsii, praktyky* [Management of land resources and land use: basic principles of theory, institutionalization, practice], Belotserkivdruk LLC, Bila Tserkva, Ukraine.
21. State Statistics Service (2025), "Implementation of scientific research and development.", Available at: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zdiysnennya-naukovykh-doslidzhen-i-rozrobok> (Accessed 01 Jan. 2026).
22. Yurchyshena L. V. (2024), "Expenditures on research and development and Ukraine's rating in the global innovation index", *Educational analytics of Ukraine*, vol. 3 (29), pp. 16—28, Available at: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/2_Yurchyshena_329_16-28.pdf (Accessed 01 Jan. 2026).
23. Tretiak, A., Tretiak, V. and Lobunko, A. (2025), "The concept and essence of the organization of land resource use as a factor of influence on the sustainable development of rural areas", *Agrosvit*. vol. 13, pp. 4—14.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2026 р.